

Půvabné vyhlídky na Čechy

SW TRAVEL
2010

Půvabné vyhlídky na Čechy

Zvláštní upravené vydání pro netištěnou podobu

Připravila: SW Travel, v. o. s., v roce 2010

E-mail: info@swtravel.cz, web: www.swtravel.cz

Text: Simona Kidlesová a Jiří Špaček

Mapy a grafická úprava: František Horálek – Grafikon.cz

Fotografie: Simona Kidlesová, Vladimír Černý a Jiří Špaček

© SW Travel, v. o. s., 2010

SLOVO ÚVODEM

Snad všichni známe ze školy Staré pověsti české Aloise Jiráska. V úvodní pověsti o praotci Čechovi můžeme číst:

„Došli a položili se na úpatí hory, jež slove Říp. Vojvodové a starší rodu ohledali půdu vůkol a znamenali, že jest úrodná. Ráno pak, za první zoře vstal Čech a vydal se sám jediný



vzhůru na temeno Řípu tichým lesem, plným ještě nočního šera. Když vstoupil na horu, bylo ráno; a hle, širošířý kraj se před ním rozkládal do nedozírné dálky, až k modravým horám rovný a volný, les a chrastina, nivy a luka. Bujnou jeho zelení svítily se řeky jako rozlité stříbro.“

Tak Jirásek popisuje výstup našeho dávného předka na vrchol hory. Už náš bájný praotec byl uchvácen pohledem, který je jinak dopřán jen ptákům v letu, a ten pohled ho přesvědčil, že právě tady je země, kde je dobré se usadit. Praotec Čech tak položil nesmělé základy naší turistiky. Lidé od té doby lezou na kopce, hory, skály i nevysoká návrší, aby se pokochali pohledem na daleké obzory, půvab krajiny nebo krásu východu či západu slunce.

Těžko říct, co inspirovalo 26letého Josefa Kajetána Tyla, když psal slova vážné a tklivé písně, která se snad ani nehodila do frašky odehrávající se při pražské ševcovské slavnosti. Písně, která nakonec z té hry zbyla jako jediná, kterou Češi přijali za svou a která dodnes provází všechny jejich vážné a slavnostní chvíle. Snad si vzpomněl, jakému nadšení nad krásou rodné země propadl, když jako osmnáctiletý vystoupil na sklonku léta na nejvyšší vrchol Lužických hor. Už tři roky stál na Luži skromný výletní hostinec, v jehož pamětní knize dodnes zůstala po mladém vlastenci Josefu Tylovi Kutnohorském slova: „Bratři Čechové, který z vás kdy na vrch tento nohu vstaví, jaký cit vás pojme? Širá, velká, krásná krajina to!“ Možná už tehdy pochopil, že česká země je na pohled zemský ráj a že by stejnými nebo podobnými slovy musel ocenit i pohled z mnoha jiných míst.

Tyl přitom viděl úplně jinou zemi než my ze stejných míst dnes. Neviděl krajinu spoutanou tisíci kilometrů drátů elektrického vedení, neviděl tovární komíny ani obří chladicí věže elektráren, neviděl krajinu, kde na místě úrodných polí a kvetoucích sadů zejí jizvy hlubokých jam po bohatství vyrvaném zemi. Neviděl oblohu počmáranou letadly ani barevnými dýmy chemických provozů, neviděl krajinu prořatou dálničními tělesy obloženými krabicemi obchodních, skladových a průmyslových zón. Přes všechno, co poznamenalo za uplynulá dvě staletí českou krajinu, však stále ještě stojí za to hledat místa, odkud lze pozorovat její krásu a půvab.

Tento malý průvodce představuje mozaiku míst rozestých po celých Čechách, která takový pohled nabízejí, a nehledá přitom žádná nej. S vědomím, že míst s krásným výhledem jsou stovky nebo spíše tisíce, přináší jich jen necelou kopu. Místa jsou to rozmanitá, společně mají jen to, že je každý může kdykoli volně navštívit. Jsou to místa známá i opomíjená, některá nabízejí pohledy do daleka, jiná jen do blízkého okolí, další zas pohledy do hloubky údolí na města, řeky nebo hladiny přehradních jezer. Jsou místa, která krásu výhledu poutníkovi vydají jen za cenu značné námahy nebo odvahy, jiná ho přívětivě přivítají po pohodlné cestě. Některá místa vyprávějí slavné nebo méně slavné příběhy našich dějin, jiná už své příběhy zapomněla nebo na ně teprve čekají. Všechna však svorně potvrzují: na zemi, kterou nám praotec Čech vybral a ve které prožily svůj život stovky generací našich předků, stále stojí za to se dívat.

U jedné z pěšin, které doprovázejí krásnou jihočeskou řeku, stojí litinový křížek a před ním prostá dřevěná lavička. Na první pohled obyčejný krucifix nese neobvyklý, již trochu oprýskaný nápis. Čteme na něm: „Poutníče, smekni před KRISTEM a před naší KRAJINOU“. Ten nápis není jen neobvyklý, ale i velmi moudrý. Naši úctu si skutečně zaslouží jak krása nejvyšších lidských duchovních hodnot, tak i půvab země, jež nám byla svěřena. Vyjádřením obdivu a úcty ke kráse krajiny naší vlasti chce být i tento průvodce. Zároveň chce připomenout, že stále platí Tylovo:

„zemský ráj to na pohled“



Plešivec je pojmenování dlouhé řady českých kopců, které byly na vrcholu pleché, tedy holé a bezlesé, nebo častěji ploché, protáhlé a zaoblené bez výraznějšího vrcholu. Mezi ty druhé patří i Plešivec, který je naším cílem. Leží ve vrchovině zvané Brdy, přesně tam, kde hluboké údolí říčky Litavky odděluje střední Brdy od pásma zvaného Hřeben. Právě Hřeben Plešivec uzavírá. Je to rebelant a samotář mezi brdskými kopci. Nestojí hezky ukázněně v řadě jako ostatní, ale rovnou kolmo k hřebenu. Právě to kromě nadmořské výšky 654 m způsobuje, že je mimořádně nápadný a zdaleka viditelný.

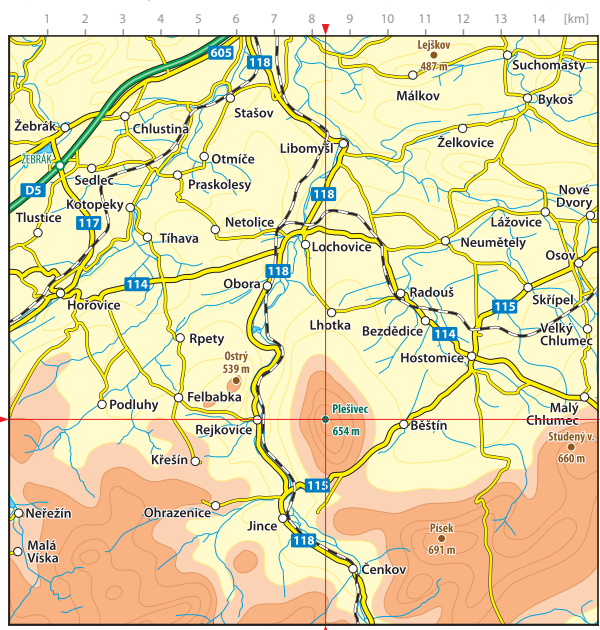


Pohled z Plešivce k jihozápadu

Výhodné polohy Plešivce si povšimli už naši dávní předkové. Koncem 19. století byly na jeho vrcholové plošině objeveny pozůstatky rozsáhlého prehistorického hradiště, rozlohou téměř 57 ha jednoho z největších v Čechách. Jeho vznik je kladen do pozdní doby bronzové, asi tisíc let před našim letopočtem. Bohatě archeologické naleziště je dodnes chráněno výrazným valem. Plešivec si také oblíbil dobrý duch a ochránce Brd, rytíř Fabián zakletý zlou čarodějnici, který si tu zřídil zahrádku s neviditelnými kouzelnými a léčivými bylinami. Na východních svazích Plešivce jsou i další zajímavosti, především Plešivecké jezírko v zatopeném lomu, někdy zvané též Smaragdové, křemencový viklan, Křížová studánka a Fabiánův pramen. V Krkavčích skalách, k nimž se váže pověst o hadí královně, se ukrývali ještě v polovině 19. století loupežníci.

Naším cílem je však jiné místo. Leží západně od vrcholu a je to mohutná skalní terasa nad suťovým polem. Říká se jí Čertova kazatelna, ale ten název nás nesmí mýlit, protože právě odtud se otevírá

Naším cílem je však jiné místo. Leží západně od vrcholu a je to mohutná skalní terasa nad suťovým polem. Říká se jí Čertova kazatelna, ale ten název nás nesmí mýlit, protože právě odtud se otevírá



andělsky krásný rozhled. Přestože není kruhový, přitahuje v létě i v zimě mnoho návštěvníků. Vždyť v 19. století uchvátil i francouzského badatele Joachima Barranda, který na stránkách kolem Litavky hledal trilobity, a to dokonce tak, že si výhled nakreslil do svých poznámek. Dnes je tu hezké turistické odpočívadlo a schránka s vrcholovou knížkou.

Před našimi zraky se k jihu táhne údolí Litavky, v němž pod Plešivcem leží Jince, a západním směrem vidíme celé střední Brdy, které téměř beze zbytku tvoří veřejnosti nepřístupné území vojenského újezdu se střelnicí. K severozápadu na protější straně údolí stojí o 100 m nižší vrch Ostrý, kdysi se železnorudnými doly, a za ním lesnaté návrší Dražovka zakrývající Hořovice. V pozadí se leskne zbirožský zámek a obzor uzavírá hřeben Radče s věží televizního vysílače.

PŘÍSTUP

Pro motoristy je nejvýhodnější výstup po turistických značkách ze sedla Klínek, kterým prochází silnice II/115 spojující Jince a Běštín, nebo z opačné strany ze vsi Lhotka, v obou případech cca 3 km. Další cesty vedou od železniční zastávky Rejkovice na trati 200 po zelené značce (4 km) a od nádraží Lochovice na křižovatce tratí 172 a 200 po červené (6 km). Žlutě značená cesta z Běštína se u Plešiveckého jezírka napojuje na trasu ze Lhotky (5 km). Na všech přístupových cestách je nutno počítat s náročnějším terénem a stoupáním.

ZAJÍMAVOSTI V BLÍZKÉM OKOLÍ

HOŘOVICE – historické a průmyslové město, budovy gotického hradu zv. Starý zámek upraveny na administrativní objekt, přístupný barokní Nový zámek, anglický park s pozoruhodnou kovanou Sluneční bránou, na Palackého náměstí bývalý františkánský klášter s kostelem a loretánskou kaplí.

NEUMĚTELY – obec spojená se jménem bájného vladyky Horymíra, v sousedství kostela symbolický hrob jeho koně Šemíka v podobě antického chrámu z r. 1887 a dřevěná zvonice.

JINCE – městys v údolí Litavky se středověkou tradicí zpracování železa, nejstarší dochovaná dřevouhelná vysoká pec Barbora z přelomu 18. a 19. století (nepřístupná), rodiště houslisty Josefa Slavíka (1806–1833), zvaného „český Paganini“, jeho pamětní desky na rodném domku a budově školy, sídlo správy vojenského újezdu Brdy.

HLUBOŠ – v obci nad údolím Litavky pozdně barokní zámek, který r. 1920 sloužil jako letní sídlo prezidenta T. G. Masaryka, po restituci zpřístupněn veřejnosti.



Pohled z Plešivce na Jince

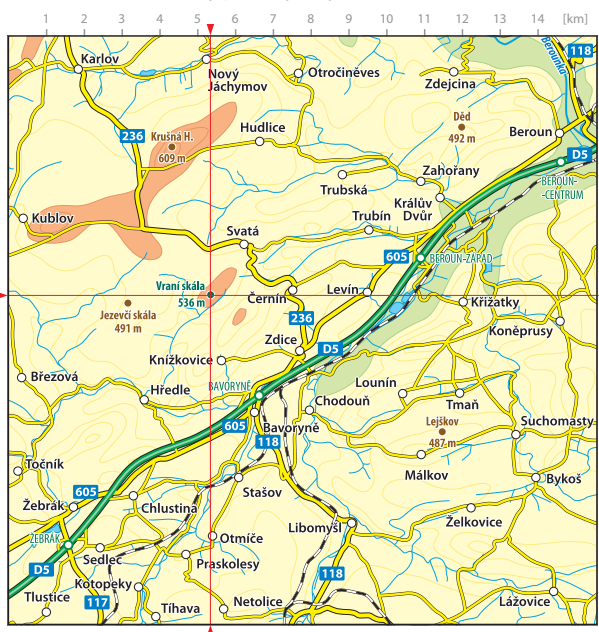
Bylo léto roku 1860, když se na skalní hřbet nad samotami u myslivny Na králi vydali za krásným výhledem dva muži. Mladší z nich byl soukromým učitelem dvou synů továrníka Eduarda Barthelmuse v nedalekém Novém Jáchymově a měl právě po promoci. Osmadvacetiletý Miroslav Tyrš vystudoval historii, estetiku a dějiny výtvarného umění, o 10 let starší Jindřich Fügner byl ředitelem pražské pobočky pojišťovací společnosti



Vrchol Vraní skály s Hudlickou skalkou

a přijel navštívit svou rodinu, která v myslivně pobývala na letním bytě. Setkali se náhodou, když Tyrš přijel do myslivny na pozvání lesního Karla Nittingera. S Fügnerem si okamžitě porozuměli a uzavřeli celoživotní přátelství. Kromě shodných názorů a zájmů je totiž spojoval výjimečný smysl pro krásu. Krásu české krajiny mohli obdivovat z nedalekého skaliska, které převyšovalo okolní stromy. Tady někde vznikla také jejich společná myšlenka, kterou uskutečnili o dva roky později. Vytvořit sdružení lidí, které by spojovaly antické ideály krásy lidského těla a vysoké morální hodnoty. S tím cílem v roce 1862 společně založili tělocvičnou jednotu Sokol Pražský.

Myslivna Na králi nebo krátce Král dostala prý své jméno proto, že na tomto místě s oblibou odpočíval král Václav IV. při loveckých výpravách, které podnikal z Točnicku. Tomu zalesněnému vrchu nad myslivnou, kam několikrát Fügner s Tyršem v letech 1860 a 1861 vystoupili, se odedávna říkalo Vraný a jeho vrcholovému skalisku Vraní skála. Je to mohutná bulžňníková skála, jejíž vrchol leží 536 m n. m. a převyšuje okolní stromy. Od roku 1948 je vyhlášena za přírodní památku. Oběma zakladatelům Sokola se nelze divit, že byli výhledem odtud uchváteni. Je to skutečně



jedno z nejlepších rozhledových míst ve středních Čechách. Ve skalách tu jsou horolezecké terény různých stupňů obtížnosti, ale vrchol Vraní skály je dosažitelný i pro běžného turistu. Stačí vyšplhat po koze stezce pod skálu a pak po skalních stupech na vrchol. Přístup po skále i rozhledová plošina, na níž je umístěna kovová schránka s vrcholovou knížkou, jsou zajištěny zábradlím.

Výstup na Vraní skálu každého odmění nádhernou kruhovou vyhlídkou. Východním směrem leží Hudlická skalka a vrchy kolem Berouna až k Cukráku, jižní obzor vyplňuje pásmo Hřebenů s nápadným Plešivcem a střední Brdy až ke Žďáru na Rokycansku, na západě se táhne hřeben Radče s televizním vysílačem a v popředí se rýsuje Točník. Severní stranu zabírají rozsáhlé křivoklátské lesy, z nichž vystupují dvě dominanty: více k západu rozložitý Velíz (595 m n. m.) a východně od něj mohutná Krušná hora (609 m n. m.), na níž býval jeden z největších železnorudných dolů na českém území.

PŘÍSTUP

Nejvýhodnějším východištěm na Vraní skálu i pro motoristy je myslivna Král, která leží na silnici II/236 asi 1 km západně od obce Svatá. K cíli odtud vede žlutá turistická značka (2 km). K rozcestí této značky pod Vraní skálou dojdeme také po modré z nádraží Zdice na tratích 170 a 200 (cca 7 km) nebo opačným směrem z obce Svatá (2 km).

ZAJÍMAVOSTI V BLÍZKÉM OKOLÍ

ŽEBRÁK – město s historicky cennými domy a významnou obrozeneckou tradicí, 2 km severně stejnojmenný hrad s vysokou válcovou věží, jeho zříceniny konzervovány a zpřístupněny, z věže výhled.

TOČNÍK – udržovaná zřícenina královského hradu na vysokém kopci 1 km severovýchodně nad hradem Žebrák, Točník založen r. 1395 Václavem IV., nyní zpřístupněn pro veřejnost, v hradním příkopu chování medvědi.

HUDLICE – v obci roubený rodný domek jazykovědce a obrozeneckého buditele Josefa Jungmanna (1773–1847) s muzejní expozicí, před ním pomník z umělecké litiny.

KŘIVOKLÁT – nad městysem stejného jména významný královský, původně lovecký hrad s dominantní válcovou věží v pozdně gotické podobě z přelomu 15. a 16. století, oblíbený výletní cíl.



Pohled k západu s Točníkem

I na turisticky nepřilíh atraktivním Kladensku lze najít obecně známá místa. K nim patří také třetihorní sopka zvaná Vinařická hora. Označení hora je ale pro návrší s nadmořskou výškou 413 m poněkud nadnesené. Na západní straně má sice výraznou a dosti strmou stráň, ale z opačné strany se jeví jen jako malá vyvýšenina mezi poli. Je to však stratovulkán, který je od roku 1985 prohlášen přírodní památkou jako nejlepší ukázka tohoto typu sopky u nás s množ-



Pohled z Vinařické hory k Řípu

stvím chráněných rostlin stepního charakteru. Zejména příkré západní svahy pokrývají zplanělé sady, které prorůstají křovinami a listnatými stromy. Územím prochází naučná stezka dlouhá 2,5 km. Západní strana pod vrcholem i vrchol samotný jsou rozbrázděny starým čedičovým lomem, který vytváří dojem krajiny Divokého západu. Výstup na vrchol kopce po stezkách provoněných materiďouškou však stojí za trochu námahy a přináší nečekané překvapení. Otevírá se z něj totiž prvotřídní kruhový rozhled. Západním směrem leží v popředí město Smečno se zámekou věží, na obzoru je rozloženo celé České středohoří od Rané, Oblíku a Milé na Lounsku přes Milešovku a Lovosí až po Sedlo nad Úštěkem. Za jednotlivými osamělými kopci Středohoří se táhne hřeben Krušných hor. Severní obzor uzavírá Vlhošť, Říp, Bezděz a za dobré viditelnosti i Ještěd. Jižní stranu omezuje zalesněný hřeben, za nímž se ukrývá Kladno, před lesem leží Libušín s těžní věží uzavřeného dolu na obzoru, na jihozápadě pak Buštěhrad. Na východě jsou v popředí Pchery a za nimi nevýrazná krajina táhnoucí se do Polabí.



PŘÍSTUP

Úbočím Vinařické hory prochází žlutá turistická značka z Vinařic a z opačné stra-

ny od Libušína, na samotný vrchol vedou pouze pěšiny okružní naučné stezky. Motoristé ve Vinařicích odbočí pod kapličkou ze silnice II/118 ulicí U rybníka dolů kolem požární nádrže k otočce u začátku naučné stezky. Nejkratší cesta na Vinařickou horu (cca 1,5 km) vede odtud po naučné stezce souběžně se žlutou značkou, u 2. zastavení naučné stezky zvaného U jeřábu odbočuje vpravo vzhůru stezka stoupající k vrcholu. Výstup je místy náročný a vyžaduje zvýšenou opatrnost, stezka vede po okraji strmých stěn bývalého lomu, má příkré úseky a jen řídké značení. Orientace v terénu je však snadná.

ZAJÍMAVOSTI V BLÍZKÉM OKOLÍ

MAYRAU – památkově chráněný bývalý uhelný důl na jižním okraji Vinařic s původním vybavením dokumentuje po úpravě na celoročně přístupný skanzen historii hornické činnosti na Kladensku a Slánsku.

SMEČNO – město zvané v minulosti Muncifaj, dnešní název od r. 1882, v centru renesanční stavby zámku, kostela a děkanství, rekonstruovaný a zpřístupněný vojenský srub z r. 1937, v budovách městského úřadu a bývalé sýpky vojenské muzeum.

SLANÝ – do r. 1638 královské město vzniklé při slaném prameni, náměstí s historickými domy, zbytky hradeb s Velvarskou bránou, kostel sv. Gotharda románského původu, bývalý klášter františkánů, rodiště malíře Josefa Navrátila (1798–1865), herečky Olgy Scheinpflugové (1902–1968) a historika umění Václava Viléma Štecha (1885–1974). Na východním okraji vyvěrlá kupa Slánské hory (330 m n. m.) částečně odtěžená lomem, z jejího vrcholu vyhlídka.

LIDICE – pietní území vybudované na místě bývalé obce vyvražděné a zničené nacisty v červnu 1942, vyznačeny základy kostela, školy a Horákova statku, u jehož zdi byli popraveni všichni místní muži, obnovený památník, růžový sad, pozoruhodné sousoší lidických dětí.



Vrchol Vinařické hory s lomem

Poutníkovi, který kráčí hlubokým kaňonem proti toku potoka Loděnice, se za zákrutem cesty zjeví náhle. Impozantní skalní stěna s křížem na vrcholu, která ční do výše 180 m nad údolím. A přímo pod příkrou stěnou stojí malebné, kdysi poutní místo s kostelem a klášteřem u krasového pramene. To místo má předlouhou historii začínající už v 9. století. Podle staré pověsti se vydal z Tetína na lov v tomto kraji přemyslovský kníže Bořivoj a pod mohutnou skálou se setkal s poustevníkem Ivanem, jehož ochočenou laň pronásledoval. Ivan, knížecí syn z kmene meklenburských Slovanů, prý žil v travertinové jeskyni 40 let. Na paměť tohoto působivého setkání tady Bořivoj založil kapli, od 13. století zde již byl benediktinský klášter s kostelem zasvěceným sv. Janu Křtiteli a tak obec vzniklá kolem něj nese dodnes jméno Svatý Jan pod Skalou. Klášter byl r. 1785 Josefem II. zrušen a jeho budovy pak využívány k různým účelům. Klášterní kostel má nyní barokní podobu a jeho součástí jsou i tři travertinové jeskyně, které sloužily jako svatyně a krypta pro mnichy. Údajně bývaly také sídlem poustevníka Ivana. Ve výklenku v jižní stěně kostela je zpřístupněn krasový pramen využívaný v minulosti jako minerální voda.

Naším cílem však není toto pozoruhodné místo, nýbrž vrchol skalní stěny nad ním. Říká se mu prostě Skála a je to výběžek vápencového hřbetu Stydlé vody, jehož západní stěna se tyčí přímo nad klášterními budovami. Na vrcholu Skály (438 m n. m.) je vyhlídkový bod zabezpečený jen starým krátkým železným zábradlím kolem dřevěného kříže, zdejší vyhlídka však nemá v oblasti Českého krasu konkurenci, i když nejde zrovna o výhled do daleka. Je to spíše



Svatý Jan pod Skalou – klášter

